

5. Олександренко І. В. Оцінка інвестиційного потенціалу регіонів / І. В. Олександренко // Регіональна економіка. – 2009. – № 3. – С. 80–91.

6. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом / А. А. Пересада. – К. : Лібра, 2002. – 472 с.

7. Просович О. П. Понятійний апарат економіки інвестицій в Україні / О. В. Просович // Вісник НУ «Львівська політехніка». Вип. 448. Проблеми економіки та управління. – Львів, 2002. – С. 223–226.

8. Федоренко В. Г. Інвестиційний менеджмент : [навч. посібник] / В. Г. Федоренко. – [2-е вид., доп.]. – К. : МАУП, 2001. – 280 с.

Надійшла 18.03.2011

УДК 658:330.131.7

В. В. ЛУК'ЯНОВА

Хмельницький національний університет

РІЗНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ МЕЗОРИЗИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті запропоновано і обґрунтовано використання показника «ризикова перевага» для оцінки не лише ризику, а й ефективності функціонування об'єкта діагностики. Практичне застосування даного показника показано на прикладі оцінки галузевих і регіональних ризиків України.

In the article the use of index is offered and grounded «risk advantage» for an estimation not only of risk, but also to efficiency of functioning of object of diagnostics. Practical application of this index is shown on the example of estimation of a particular branch and regional risks of Ukraine.

Ключові слова: ризик, оцінка, галузевий ризик, регіональний ризик, рівень ризику, ефективність, ризикова перевага.

У кожного менеджера індивідуальне відношення до ризику. Одні віддають перевагу рішенням, які супроводжуються високим рівнем ризику, інші прагнуть в будь-якому випадку мінімізувати ризик, який вони вимушені прийняти. Схильність чи несхильність менеджера до ризику залежить від психологічних рис його характеру, ставлення до ризику в колективі, інших факторів, які зумовлюються переважно неекономічними причинами. Залежно від схильності чи несхильності до ризику менеджер (особа, що приймає рішення) віддає перевагу рішенням з більшим чи меншим його рівнем. Несхильний до ризику менеджер обирає рішення (сегменти діяльності, інвестиційні проекти), за яких підвищення ризику обов'язково супроводжується підвищенням очікуваної дохідності. Схильний до ризику менеджер може зупинитись на рішеннях, що характеризуються підвищенням ризиком і супроводжуються тимчасовим погіршенням рівня дохідності, якщо в майбутньому є імовірність отримати значний прибуток.

Вагомий внесок у дослідження теоретичних та практичних аспектів управління підприємствами в умовах невизначеності та ризику внесли праці вітчизняних і зарубіжних економістів: О. Альгіна, І. Балабанова, А. Буянова, В. Вітлінського, В. Гранатурова, А. Камінського, Г. Клейнера, Ф. Найта, Е. Уткіна, В. Черкасова, Д. Штефаніча та ін.

При обґрунтуванні конкретних рішень необхідно враховувати величину очікуваної дохідності (покращення чи погіршення показників, що відображають ефективність функціонування об'єкта дослідження), оскільки рівень ризику характеризує не майбутній стан об'єкта (або доходів від прийняття певних ризикових рішень), а тільки його відхилення від очікуваної величини.

При цьому порівнюють показник ефективності функціонування об'єкта (оцінку його стану) з рівнем ризику. Залежно від суб'єкта і об'єкта діагностики, оцінка ризику на різних рівнях (макро-, мезо- чи мікрорівні) може здійснюватись за кількома варіантами, кожний з яких потребує вибору конкретного показника ефективності. Розгляд варіантів дослідження надамо на прикладі мезорівні, рухаючись від загального (вид діяльності, області) до часткового (підприємство).

Мезоризик (галузевий, регіональний) характеризується рівнем предметної та технологічної спеціалізації продукції галузі, певного регіону, капітальних вкладань, концентрації виробництва та ін. Більш детально особливості ризиків на мезорівні бути розглянуті у [1, с. 47–50].

Будь-яке підприємство як конкретний об'єкт господарювання може мати три точки прив'язки:

1) видова – підприємство прив'язане до певного виду економічної діяльності (сектора, галузі) економіки за основним видом діяльності не тільки особливостями продукції (робіт, послуг), що виробляється, а й наявною технікою і технологією, можливостями постачальників і смаками споживачів, внутрішнім потенціалом галузі;

2) просторова – підприємство територіально розміщене у певній місцевості, на його діяльність безпосередньо впливає регіональне середовище (інвестиційний клімат, робота органів державної влади і управління, система комунікацій, соціальні та демографічні проблеми, кліматичні умови та екологічні проблеми тощо);

3) часова – підприємство базується на створеному в минулому потенціалі, функціонує у поточних умовах господарювання, спрямоване на майбутні зміни.

Розглянуті аспекти відносяться до зовнішнього середовища прямого впливу, яке, з одного боку, безпосередньо формує умови функціонування підприємства. З іншого боку, через зворотні дії підприємство впливає на формування окремих складових робочого середовища: підприємства-монополісти і підприємства-лідери диктують правила функціонування іншим суб'єктам галузі; підприємства-гіганти (щодо певної території – селища, міста, району, області) впливають на соціально-економічне становище регіону, розвитку інфраструктури, екологічний клімат та ін.

Практичні аспекти діагностики ризику на мезорівні найперше, передусім, дозволяють підприємству визначити дію негативних факторів і в подальшій роботі, орієнтуючись на поставлений діагноз, застосовувати заходи щодо зменшення негативного впливу зовнішнього середовища (якщо це можливо і доцільно) або змінювати видову чи просторову прив'язку підприємства – переміщувати капітал в іншу галузь (шляхом диверсифікації чи зміни напряму основної діяльності) чи регіон.

Виходячи з мети дослідження і глибини діагностики мезоризиків на підприємстві можна виділити такі групи ризиків:

Галузеві – включають ризики за основними видами економічної діяльності (сільське господарство, мисливство та лісове господарство; рибне господарство; промисловість; будівництво; оптова й роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту; готелі та ресторани; транспорт і зв'язок; фінансова діяльність; операції з нерухомості, здавання в найм та послуги юридичним особам; державне управління; освіта; охорона здоров'я та соціальна допомога; колективні, громадські та особисті послуги) та всередині галузеві (розглянемо на прикладі окремих видів промислової діяльності). Всередині галузеві ризики можуть оцінюватись за кількома рівнями агрегування.

Регіональні – включають обласні (у т.ч. міста Київ та Севастополь), районні (в т.ч. міста обласного підпорядкування) і т.д.

Розглянемо окремі варіанти оцінки.

Варіант 1. Оцінка ризику за видами економічної діяльності. Об'єктами діагностики є окремі види економічної діяльності, виділені за КВЕД, суб'єктом дослідження може бути Верховна Рада, Адміністрація Президента або Кабінет Міністрів (окреме міністерство).

Загальна оцінка галузевого ризику (за видами економічної діяльності) була нами детально розглянута у [1, с. 137–163]. Але оцінка рівня ризику не дає можливості зробити остаточні висновки про стан і функціонування об'єкта дослідження (у даному випадку окремих видів економічної діяльності). З цієї метою ми пропонуємо застосовувати додатковий показник, що дозволить оцінити не лише ризик, а й ефективність (дохідність). Даний показник ми пропонуємо назвати “коефіцієнт ризикової переваги” і обчислювати за формулою:

$$КРП = \frac{\bar{D}}{\beta}, \quad (1)$$

де \bar{D} – середньоарифметичне значення показника ефективності (дохідності) функціонування об'єкта (оцінки стану);

β – оцінка рівня ризику, тобто стійкого розвитку об'єкта (у даному випадку галузевий ризик окремих видів економічної діяльності).

У системі національних рахунків Державний комітет статистики для найважливіших процесів і явищ в економіці використовує сукупність показників [2, с. 29–30]:

1) випуск – вартість товарів і послуг, що є результатом виробничої діяльності одиниць-резидентів у звітному періоді;

2) проміжне споживання – охоплює витрати на товари, матеріальні та нематеріальні послуги, які використані інституційними одиницями для виробничих потреб;

3) валова додана вартість – розраховується як різниця між валовим випуском та проміжним споживанням; вона містить первинні доходи, що створюються учасниками виробництва і розподіляються між ними;

4) валовий внутрішній продукт – на стадії виробництва визначається як різниця між випуском у ринкових цінах та проміжним споживанням у цінах покупців або як сума валових доданих вартостей видів економічної діяльності і податків на продукти за винятком субсидій на продукти.

Додатково для оцінки стану функціонування економіки України за основними видами економічної діяльності застосовують показники прибутковості (фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, сума збитків підприємств). Але усі перелічені показники містять загальну інформацію в об'ємному вигляді і не дозволяють провести пряме порівняння окремих видів економічної діяльності, оскільки рівень ризику оцінюється β -коефіцієнтом, не прив'язаним до об'ємних характеристик об'єктів. Залежно від використаного підходу до оцінки і завдань дослідження пропонуємо застосовувати наступну систему відносних показників, що характеризують ефективність функціонування основних видів економічної діяльності:

- 1) валовий випуск ВВП у розрахунку на 1 найманого працівника за видами економічної діяльності (тис грн./особа);
- 2) валова додана вартість у ВВП у розрахунку на 1 найманого працівника за видами економічної діяльності (тис грн./особа);
- 3) питома вага валової доданої вартості у валовому випуску ВВП (частка одиниці);
- 4) валовий прибуток (змішаний дохід) у валовій доданій вартості за ВВП у розрахунку на 1 найманого працівника за видами економічної діяльності (тис грн./особа);
- 5) питома вага валового прибутку у валовому випуску ВВП (частка одиниці);
- 6) фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування у розрахунку на 1 найманого працівника за видами економічної діяльності (тис грн./особа);
- 7) відношення фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування до валового випуску ВВП (частка одиниці).

Вибір показників пояснюється не лише доцільністю використання у дослідженні, а й наявною статистичною інформацією. Результати оцінки за умови використання різних показників ефективності подано у табл. 1 (у розрахунках використано статистичні дані з 2000 по 2009 р.).

Таблиця 1

Оцінка ризикової переваги окремих видів економічної діяльності

	Рівень ризику (β)	Значення критерію ефективності	Коефіцієнт ризикової переваги	Ранг
1	2	3	4	5
1 Критерій: валовий випуск ВВП у розрахунку на 1 найманого працівника за видами економічної діяльності (тис грн./особа)				
Всього	1	81,3342	81,3342	
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1,3124	78,3811	59,7253	5
Промисловість	1,4990	130,3916	86,9830	1
Будівництво	1,4199	97,4699	68,6460	4
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	1,7557	149,0420	84,8885	2
Діяльність транспорту і зв'язку	1,0984	84,6224	77,0431	3
2 Критерій: валова додана вартість у ВВП у розрахунку на 1 найманого працівника за видами економічної діяльності (тис грн./особа)				
Всього	1	25,2143	25,2143	
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1,3124	23,3178	17,7678	3
Промисловість	1,4990	23,6360	15,7674	5
Будівництво	1,4199	24,5957	17,3222	4
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	1,7557	55,5008	31,6111	2
Діяльність транспорту і зв'язку	1,0984	35,5350	32,3523	1
3 Критерій: питома вага валової доданої вартості у валовому випуску ВВП (частка одиниці)				
Всього	1	0,4142	0,4142	
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1,3124	0,4306	0,3281	2
Промисловість	1,4990	0,2448	0,1633	5
Будівництво	1,4199	0,3473	0,2446	4
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	1,7557	0,4921	0,2803	3
Діяльність транспорту і зв'язку	1,0984	0,5459	0,4970	1
4 Критерій: валовий прибуток (змішаний дохід) у валовій доданій вартості за ВВП у розрахунку на 1 найманого працівника за видами економічної діяльності (тис грн./особа)				
Всього	1	12,4040	12,4040	
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1,3124	22,5275	17,1657	3
Промисловість	1,4990	11,2723	7,5196	4
Будівництво	1,4199	9,0616	6,3819	5
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	1,7557	37,8924	21,5820	1
Діяльність транспорту і зв'язку	1,0984	20,2301	18,4182	2
5 Критерій: питома вага валового прибутку у валовому випуску ВВП (частка одиниці)				
Всього	1	0,1906	0,1906	
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1,3124	0,3592	0,2737	2
Промисловість	1,4990	0,1019	0,0680	5
Будівництво	1,4199	0,1864	0,1313	4
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	1,7557	0,3326	0,1894	3
Діяльність транспорту і зв'язку	1,0984	0,3050	0,2777	1

	Рівень ризику (β)	Значення критерію ефективності	Коефіцієнт ризикової переваги	Ранг
1	2	3	4	5
6 Критерій: фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування у розрахунку на 1 найманого працівника за видами економічної діяльності (тис грн./особа)				
Всього	1	3,0840	3,0840	
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1,3124	1,3724	1,0457	4
Промисловість	1,4990	4,4940	2,9979	3
Будівництво	1,4199	1,1983	0,8439	5
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	1,7557	7,6374	4,3499	2
Діяльність транспорту і зв'язку	1,0984	5,6732	5,1651	1
7 Критерій: відношення фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування до валового випуску ВВП (частка одиниці)				
Всього	1	0,0495	0,0495	
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1,3124	0,0219	0,0167	4
Промисловість	1,4990	0,0456	0,0304	3
Будівництво	1,4199	0,0162	0,0114	5
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	1,7557	0,0794	0,0452	2
Діяльність транспорту і зв'язку	1,0984	0,0846	0,0771	1

Як свідчать дані таблиці 1, чотири із семи критеріїв дали близький результат, інші три – різнопланові. Отже, при оцінці ризикової переваги окремих видів економічної діяльності можна рекомендувати для застосування такі показники ефективності:

- валовий випуск ВВП у розрахунку на одного найманого працівника за видами економічної діяльності (тис грн./особа);
- валова додана вартість у ВВП у розрахунку на одного найманого працівника за видами економічної діяльності (тис грн./особа);
- фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування у розрахунку на одного найманого працівника за видами економічної діяльності (тис грн./особа);
- відношення фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування до валового випуску ВВП (частка одиниці).

Підсумовуючи, можна розмістити досліджувані види діяльності за ризиковою перевагою:

- 1) діяльність транспорту і зв'язку;
- 2) торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку;
- 3) промисловість;
- 4) будівництво; сільське господарство, мисливство та лісове господарство.

Варіант 2. Оцінка ризику за видами промислової діяльності. Об'єктами діагностики є окремі види промислової діяльності (галузі, підгалузі), суб'єктом дослідження може бути Верховна Рада, Адміністрація Президента або Кабінет Міністрів (окреме міністерство, відомство).

Залежно від використаного підходу до оцінки і завдань дослідження пропонуємо застосовувати наступну систему відносних показників, що характеризують ефективність функціонування окремих видів промислової діяльності:

- 1) обсяг реалізованої промислової продукції на одного найманого працівника за видами промислової діяльності (тис грн./особа);
- 2) фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування у розрахунку на одного найманого працівника за видами промислової діяльності (тис грн./особа);
- 3) фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування у розрахунку на одну грн обсягу реалізованої промислової продукції за видами промислової діяльності (грн./грн.);
- 4) чистий прибуток (збиток) у розрахунку на одного найманого працівника за видами промислової діяльності (тис грн./особа);
- 5) чистий прибуток (збиток) у розрахунку на одного грн обсягу реалізованої промислової продукції за видами промислової діяльності (грн./грн.);
- 6) рентабельність операційної діяльності промислових підприємств.

Результати оцінки за умови використання різних показників ефективності наведено у табл. 2.

При проведенні розрахунків була здійснена поправка розрахованих у табл. 2 β -коефіцієнтів на рівень ризику промисловості як основного виду діяльності (табл. 1). Це дає змогу не тільки оцінити окремі галузі промисловості, а й використати запропоновані критерії для порівняння результатів галузей промисловості з іншими видами діяльності.

Результати оцінки ризикової переваги за різними критеріями ефективності дали подібні результати. За будь-яким критерієм при оцінці мегагалузей промисловості переробна промисловість одержала найкращі результати, на останньому місці виробництво та розподілення електроенергії, газу та води (за винятком

оцінки за обсягом реалізованої продукції на 1 працівника).

Таблиця 2

Оцінка ризикової переваги окремих видів промислової діяльності

	Рівень ризику (β)	Значення критерію ефективності	Коефіцієнт ризикової переваги	Ранг
1	2	3	4	5
1 Критерій: обсяг реалізованої промислової продукції на 1 найманого працівника за видами промислової діяльності (тис.грн./особа)				
Промисловість	1,3069	94,6190	72,4009	
Добувна промисловість	2,1996	49,7111	22,6003	
Переробна промисловість	1,3099	98,5930	75,2693	
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	1,5481	115,5184	74,6214	5
Легка промисловість	2,5755	25,1414	9,7617	9
Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	2,1749	70,1448	32,2516	7
Целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність	1,7110	129,7211	75,8154	4
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	3,3432	448,1626	134,0506	1
Хімічна та нафтохімічна промисловість	1,2589	111,6621	88,6949	3
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	1,5411	60,0913	38,9918	6
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	1,3861	162,9494	117,5580	2
Машинобудування	2,0548	57,0798	27,7791	8
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	2,3853	123,1628	51,6339	
2 Критерій: фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування у розрахунку на одного найманого працівника за видами промислової діяльності (тис грн./особа)				
Промисловість	1,3069	4,0598	3,1065	
Добувна промисловість	2,1996	4,8882	2,2223	
Переробна промисловість	1,3099	4,6752	3,5692	
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	1,5481	3,2790	2,1181	5
Легка промисловість	2,5755	-0,4000	-0,1553	9
Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	2,1749	0,0872	0,0401	8
Целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність	1,7110	8,1514	4,7641	2
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	3,3432	13,0297	3,8973	4
Хімічна та нафтохімічна промисловість	1,2589	5,0184	3,9862	3
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	1,5411	3,1179	2,0231	6
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	1,3861	13,6206	9,8264	1
Машинобудування	2,0548	1,3939	0,6784	7
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	2,3853	0,3488	0,1462	
3 Критерій: фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування у розрахунку на 1 грн обсягу реалізованої промислової продукції за видами промислової діяльності (грн./грн.)				
Промисловість	1,3069	0,0323	0,0247	
Добувна промисловість	2,1996	0,0802	0,0365	
Переробна промисловість	1,3099	0,0373	0,0285	
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	1,5481	0,0253	0,0163	5
Легка промисловість	2,5755	-0,0172	-0,0067	9
Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	2,1749	-0,0081	-0,0037	8
Целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність	1,7110	0,0626	0,0366	2
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	3,3432	0,0118	0,0035	7
Хімічна та нафтохімічна промисловість	1,2589	0,0301	0,0239	4
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	1,5411	0,0395	0,0256	3
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	1,3861	0,0655	0,0472	1
Машинобудування	2,0548	0,0268	0,0130	6
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	2,3853	-0,0047	-0,0020	
4 Критерій: чистий прибуток (збиток) у розрахунку на одного найманого працівника за видами промислової діяльності (тис грн./особа)				
Промисловість	1,3069	2,1871	1,6735	
Добувна промисловість	2,1996	2,9383	1,3359	
Переробна промисловість	1,3099	2,7372	2,0897	

	Рівень ризику (β)	Значення критерію ефективності	Коефіцієнт ризикової переваги	Ранг
1	2	3	4	5
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	1,5481	1,6553	1,0693	6
Легка промисловість	2,5755	-0,6867	-0,2666	8
Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	2,1749	-0,7482	-0,3440	9
Целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність	1,7110	5,4777	3,2015	2
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	3,3432	7,6043	2,2745	3
Хімічна та нафтохімічна промисловість	1,2589	2,5205	2,0021	4
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	1,5411	1,7004	1,1033	5
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	1,3861	9,1031	6,5673	1
Машинобудування	2,0548	0,5583	0,2717	7
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	2,3853	-0,5831	-0,2444	
5 Критерій: чистий прибуток (збиток) у розрахунку на 1 грн обсягу реалізованої промислової продукції за видами промислової діяльності (грн./грн.)				
Промисловість	1,3069	0,0149	0,0114	
Добувна промисловість	2,1996	0,0481	0,0219	
Переробна промисловість	1,3099	0,0192	0,0146	
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	1,5481	0,0106	0,0069	5
Легка промисловість	2,5755	-0,0309	-0,0120	9
Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	2,1749	-0,0191	-0,0088	8
Целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність	1,7110	0,0412	0,0241	2
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	3,3432	0,0019	0,0006	7
Хімічна та нафтохімічна промисловість	1,2589	0,0096	0,0076	4
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	1,5411	0,0165	0,0107	3
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	1,3861	0,0430	0,0310	1
Машинобудування	2,0548	0,0089	0,0043	6
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	2,3853	-0,0091	-0,0038	
6. Критерій: рентабельність операційної діяльності промислових підприємств				
Промисловість	1,3069	4,5778	3,5028	
Добувна промисловість	2,1996	10,4111	4,7332	
Переробна промисловість	1,3099	4,7778	3,6475	
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	1,5481	3,4556	2,2322	5
Легка промисловість	2,5755	-0,1111	-4,31E-02	9
Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	2,1749	2,1000	0,9656	7
Целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність	1,7110	6,1889	3,6171	3
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	3,3432	2,7778	0,8309	8
Хімічна та нафтохімічна промисловість	1,2589	5,1889	4,1216	2
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	1,5411	4,5250	2,9362	4
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	1,3861	7,3200	5,2809	1
Машинобудування	2,0548	2,6222	1,2762	6
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	2,3853	0,9111	0,3820	

Підсумовуючи результати оцінки ризикової переваги окремих галузей переробної промисловості, одержимо:

- 1) металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів;
- 2) целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність;
- 3) хімічна та нафтохімічна промисловість;
- 4) виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції;
- 5) виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення;
- 6) виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів;
- 7) машинобудування;
- 8) оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів;
- 9) легка промисловість.

Варіант 3. Оцінка ризику за регіонами України (обласний рівень). Об'єктами діагностики є АР

Крим, області та м. Київ та Севастополь, суб'єктом дослідження може бути Верховна Рада, Адміністрація Президента, Кабінет Міністрів, обласні органи законодавчої та виконавчої влади.

За системою національних рахунків Державний комітет статистики для найважливіших процесів і явищ в економіці використовує у регіональному розрізі такий показник, як валовий регіональний продукт (відображає створену вартість у процесі виробництва і визначається як різниця між випуском і проміжним споживанням з урахуванням податків і за виключенням субсидій на продукти). Відповідно інші економічні показники у регіональному розрізі подаються або в індексованому вигляді або лише за окремими видами діяльності (промисловість, сільське господарство тощо), що не дозволяє їх використати для оцінки роботи регіонів в цілому. Тобто як критерій оцінки ризикової переваги регіону пропонуємо використовувати такі показник, як валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу (табл. 3).

Як відзначалось вище оцінка регіональних ризиків також може проводитись у розрізі окремих районів, міст всередині областей України. Основною проблемою при проведенні дослідження на районному рівні є обмеженість інформації у статистичних щорічниках, що надають головні управління статистики областей. Так на рівні окремих регіонів всередині областей України немає жодного показника, який дав би змогу оцінити роботу регіону в цілому, тому для орієнтовної оцінки пропонуємо використати три такі показники:

- оптовий товарооборот по містах і районах на один суб'єкт ЄДРПОУ (тис. грн);
- середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників (грн);
- інвестиції на одну особу по містах і районах (грн.).

Варіант 4. Оцінка мезоризику впливу зовнішнього середовища на діяльність підприємства. Об'єктами діагностики є окремі види промислової діяльності (галузі, підгалузі), до яких відносяться досліджувані підприємства з врахуванням їх регіонального розміщення, суб'єктами дослідження – менеджери підприємства. Тобто завданням дослідження є врахування усіх трьох точок прив'язки конкретного суб'єкта господарювання: видової (вид економічної діяльності, галузь, підгалузь), регіональної, часової.

У статистичних щорічниках розміщено дані за основними видами економічної діяльності та у розрізі окремих галузей промисловості не тільки в цілому по економіці України, але й у розрізі окремих регіонів. На перший погляд можливим варіантом оцінки дії регіональних факторів ризику є розрахунки за цими даними у розрізі окремих областей, міст і районів. Тоді відпадає потреба проводити оцінку регіональних ризиків. Однак ця гіпотеза була перевірена і відкинута [1, с. 174–175].

Таблиця 3

Оцінка ризикової переваги регіонів України

	Рівень ризику (β)	Значення критерію ефективності	Коефіцієнт ризикової переваги	Ранг
1 Критерій: валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу (тис. грн)				
Україна	1,0000	7,4598	7,4597	
АР Крим	1,1432	5,1658	4,5187	12
Вінницька	1,4364	4,8278	3,3609	23
Волинська	1,4319	4,9031	3,4242	21
Дніпропетровська	1,0987	9,4866	8,6346	2
Донецька	1,5391	9,7468	6,3330	4
Житомирська	1,4543	4,3715	3,0060	25
Закарпатська	1,8579	4,2860	2,3069	27
Запорізька	1,4176	8,4909	5,9896	5
Івано-Франківська	1,3409	5,3044	3,9559	16
Київська	1,4574	7,0413	4,8314	11
Кіровоградська	1,3690	5,0115	3,6608	19
Луганська	1,2847	6,3184	4,9183	9
Львівська	1,0064	5,4465	5,4121	8
Миколаївська	1,2799	6,2786	4,9057	10
Одеська	1,2653	7,0450	5,5678	7
Полтавська	1,3150	8,8836	6,7554	3
Рівненська	1,3072	4,9713	3,8030	18
Сумська	1,2550	5,3224	4,2411	14
Тернопільська	1,1055	3,7694	3,4098	22
Харківська	1,3162	7,3374	5,5747	6
Херсонська	1,7351	4,4589	2,5698	26
Хмельницька	1,1735	4,6356	3,9503	17
Черкаська	1,4741	5,1119	3,4678	20
Чернівецька	1,2305	3,7225	3,0253	24
Чернігівська	1,2749	5,1864	4,0680	15
м.Київ	1,1938	23,1216	19,3675	1
м.Севастополь	1,4168	6,2020	4,3774	13

Але зовнішні фактори ризику лише частково впливають на стан і функціонування конкретного підприємства. Безпосередню пряму дію здійснюють фактори внутрішнього середовища, що залежать від специфіки підприємства, організаційної структури, ефективності окремих сегментів діяльності тощо. Оцінка мезоризиків носить загальний характер для сукупності підприємств певної галузі і регіону, проводиться періодично (зазвичай, раз в рік) і є лише початковим етапом діагностики ризику діяльності підприємства. Оцінювання мікроризиків є визначальним етапом, потребує постійного проведення (з періодичністю 1 раз в рік до 1 раз в місяць і за потреби – при оцінюванні нових об'єктів ризику) і становлять основу стратегічного управління ризиком з метою підвищення конкурентоспроможного потенціалу підприємства.

Література

1. Лук'янова В. В. Діагностика ризику діяльності підприємства / Лук'янова В. В. – Хмельницький : ПП Ковальський В. В., 2007. – 312 с.
2. Статистичний щорічник України за 2008 р. / [за ред. О. Г. Осауленка] / Держкомстат України. – К. : Консультант, 2008. – 567 с.

Надійшла 02.03.2011

УДК 339.727.22:338.124.4

В. С. МАРЦИН
Львівський інститут банківської справи

НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ВИХОДУ З КРИЗИ

Розглянуто нові підходи до розвитку інвестиційних процесів в умовах виходу з кризи, звернено увагу на необхідність державного регулювання інноваційної діяльності, удосконалення управління державними інвестиціями через планування, визначено стратегію конкретних дій по інвестуванню бюджетних і позабюджетних коштів.

New approaches to the development of investment processes in the crisis, attention is paid to the need for state regulation of innovation, management improvement through public investment planning strategy identified specific actions on investment budget and extrabudgetary funds.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, державне регулювання, нормативна база, корпоративні відносини, людський капітал, соціальна інфраструктура, інноваційний процес, інституційні інвестори.

Постановка проблеми. Економічний прогрес національної економіки об'єктивно пов'язаний з циклічністю відтворювальних процесів і, в першу чергу, консолідується навколо інвестиційної діяльності, яку сьогодні треба розглядати в обов'язковому контексті розгортання глобальних світових репродукційних механізмів, міжнародного руху капіталів. Інвестиційна діяльність не тільки обумовлює конкурентоспроможність підприємств у ринковому середовищі, але й відіграє ключову роль в економічному й соціальному процесі всього суспільства [10, с. 36]. Саме фактор інвестиційної діяльності спричинив стрімке економічне зростання більшості країн світу, а висока інвестиційна активність дозволяє їм не втрачати своїх конкурентних переваг. Використання інвестицій як головного елемента реформування економіки сприяє досягненню більш високого рівня перетворень, розроблення й застосування ефективного механізму їхнього залучення та реалізації.

Мета статі. Перетворення, які відбулися у національній економіці, висувають необхідність розробки та застосування нових підходів до розвитку інвестиційного процесу взагалі, його організаційного забезпечення і зокрема у вигляді інститутів спільного інвестування. Ці питання вимагають подальшого дослідження і визначення місця держави в їх реалізації [6, с. 2].

Державне регулювання інвестиційної діяльності повинно включати управління спільними з приватними компаніями, інвестиціями, а також регулювання умов інвестиційної діяльності і контроль за її здійсненням усіма інвесторами та учасниками інвестиційної діяльності.

Управління державними інвестиціями повинно здійснюватися центральними і місцевими органами державної влади через планування, визначення умов і виконання конкретних дій з інвестування бюджетних і позабюджетних коштів [3, с. 3]. Проте сформована нині в Україні економічна ситуація, певним чином, ускладнює інвестиційну діяльність. Для виходу з такого положення потрібна розробка адекватного ринковим відносинам інвестиційного механізму, що органічно сполучить форми приватного і державного інвестування, оптимізації взаємозв'язків різних суб'єктів інвестиційної діяльності, розробки відповідної законодавчо-нормативної бази й інші засоби, що регламентують інвестиційний процес як на рівні окремої фірми, компанії або галузі, так і на рівні національної економіки в цілому [5, с. 29].

Виклад основного матеріалу. У минулому більшість авторів трактували поняття «інвестиції» як сукупність затрат, що реалізується у формі довгострокових вкладень у галузі народного господарства, а конкретніше виробничі фонди, тобто інвестиції помилково ототожнювалися із поняттям «капітальні